

«ТАНКА» ФИЛЬМИНИҢ ДӨРЕТИЛИҰ ТАРИЙХЫНАН ҚЫЗЫҚЛЫ 7 ФАКТ

 [Betti PDF ta'rizde ju'klep ali'w \(64 Kb\)](#)  [Versiyasi'](#)  [Betti doc ta'rizde ju'klep ali'w \(64 KB\)](#)



«Өзбекфильм» киностудиясының техникалық жәрдеми менен буннан 15 жыл алдын сүүретке алынған Қарақалпақстан халық жазыушысы, киносценарист М.Нызанов авторлығындағы «Танка» комедиясының миллий қарақалпақ киносанаатында айрықша орын ийелегенин атап өтиу орынлы. Көркем фильм өзбек тилине дубляж исленгеннен соң, ол тек ғана қарақалпақ халқының емес, ал пүткил Өзбекстан киноқласбентлерин тәкирар-тәкирар тамашалауға тартатуғын экран шығармасына айланды. Өйткени, турмысымызда ушырасатуғын күлкили ўақыяларға бай, тамашагөйлерге бир дўнья заўық бағышлайтуғын шығарманың тәрбиялық әҳмийети де жоқары болып табылады. Қысқаша айтқанда көркем фильминің сюжети бәршеңизге таныс. Ал, Сиз оның дөретилиу тарийхындағы қызықлы фактлер туўралы не билесиз? Биз ўйренгенлеримиз тийкарында төмендегише сөз етемиз.

ТАНКА ҚАЛАЙ «ТАНКА» БОЛДЫ?

Сол жыллары М.Нызановтың Өзбекстан телевидениесинде «Пәзне» атлы ярым саатлық комедиясы қойылады. Оннан илхамлаған автор постановканы даўам етиу мақсетинде «Кәтере» атлы гүрриңи тийкарында «Танка» атлы телепостановка жазады. Қызықлы тәрәпи сонда, тиккелей өзбек тилинде жазылған комедияның бас қаҳарманы ушын устаз, комик актёр Эргаш Каримов таңланған еди. Деген менен, сценарийди оқып көрген ол авторға: – «Көз тиймесин жақсы жазылыпты, хәз етип оқыдым. Бул ушын сизге рахмет. Бирақ қапа болмаң, мен бул рольди ойнай алмайман. Себеби, адамлардан уяламан. Олар мени жүдә мақтаншақ болып кетипти, деген пикирге барыуы мүмкин. Мүмкин, басқа биреўге ылайықлап жазып көрерсең», деген өкинишли жуўап берди. Автор оннан ҳақылы түрде қапа болды... Деген менен, онда усы шығарма дөгерегинде киносценарий жазыуға деген қуштарлық арта түсти. Әҳмийетлиси таяр болған сценарий Ташкентте көркемлик кеңес ағзаларына мақул болды-дә, бирақ...

АЛЛА ПУГАЧЁВА МА ЯКИ РАЖ КАПУР МА?

«Танка»дағы бас қаҳарман Баҳадыр Мурадовтың гезектеги аўыл хожалығы техникалары мәкемеси баслығының алдына түсип барғандағы Автоваз мәкемесиниң оннан баласының тойына Раж Капурды шақырып бериўин өтиниш еткен сюжети бәршеңизге таныс, әлбетте. Қызықлы тәрәпи, ол негизги сценарийде «Алла Пугачёва» еди. «Өзбекфильм» киностудиясының директоры Мурад Абдуллаев авторға бул бойынша төмендегише пикир билдиреди: – «Биз «Танка»ны өзимиз жазғандай қуўанып отырмыз. Бирақ, азғана өзгерис киргизетуғын жерлери бар. Сиз тойға «Алла Пугачёваны алдырып бересең» депсиз, келиң ол Раж Капур болағойсын-дә!» деген пикири менен Алла Пугачёва Раж Капурға өзгередиди.

ОЛАЙ БОЛСА САҚАЛЫҢЫЗДЫ АЛДЫРСАҢЫЗ...

Сценарий қабылланған соң «Қарақалпақфильм» киностудиясында ташкентли киношылар хәм режиссёр Төренияз Қәлиметов тәрәпинен актёрлар таңланады. Онда бас роль (Баҳадыр Мурадов) Өзбекстан хәм Қарақалпақстан халық артисти, актёр хәм режиссёр Қуўатбай Әбдиреймовқа бериледи. Тилекке қарсы, телевидениедеги тығын-таян жумысы себепли актёр таңлауға қатнаса алмаған автор М.Нызанов Қ.Әбдиреймовқа өзиниң пикирин билдирди:

– «Қуўатбай аға, кеширерсиз, мениң пикиримше сиз бул рольдиң рамкасына сыймай атырғандайсыз. Сизден өткен дәўир ҳаққында фильм болса – хан яки бий, батыр рольлери, ал бүгинги дәўир болса – шет елден келген қандай да бир уллы дәрежели мырзалардың образы жақсы шыққан болар еди».

– Оннан қорқпа, – дейди Қ.Әбдиреймов. – Билесең, мен кинода биринши мәрте ойнап атырған жоқпан, сүүретке алыу пайытында жүдә жумсарып, киширейип қаламан. Сонда Рамкаға биймәлел сияман.

- Олай болса сақалыңызды алдырсаңыз, - дейди автор.

- Я-ғ-ғ-эй, сақалымды алдырсам мен өзіме уқсамай қаламан.

Қулласы, Қ.Әбдиреймов өз пикиринен қайтпайды хәм М.Нызанов оған тәслим болады.

ШАМУРАТ ӨТЕМУРАТОВ: МЕН МИКРОИНСУЛЬТ БОЛҒАНМАН...

Ғәрезсизлик байрамынан соң ташкентли кино түсирийшилер толығы менен Нөкиске келеди. Бирақ, Шамурат Өтемуратовтың (микроинсульт) наўқасланып, төсек тартып жатып қалыуына байланыслы съёмка жумысы иркинишке түседи. Буннан қәуөтерленген дөретиўшилер аяғы күйген тауықтай тыпыршылап қалады. Шамурат ролине хәр қыйлы актёрлар сынақтан өткерилип, олардың хеш бири жазылған рольди кәмине келтирип атқара алмайды. Хәттеки, кино түсирийши топар бул рольге Ташкенттен де актёр излеўге түсип қалады. Лекин, М.Нызанов бул рольге Шамурат Өтемуратовтан басқасын мақул көрмеді. Тәүекел етип жанына ташкентли кино дөретиўшилер Дәўран, Файзрахман, Т.Қәлиметов хәм невролог шыпакер Ж.Реймовларды ертип Шамурат ағаны көриўге барады. Унамлы тәрәпи - неврологтың жыллы сөзинен аўырғанын умытып кеткен Шамурат аға секең-секең атып съёмка процесине келеди.

«ШАХСӘНЕМ» КЕНИМЕХТЕН УШЫП КЕЛДИ...

Танка комедиясында Шамурат атаның Бахадыр Мурадовты театрға излеп келип, сахнада қойылып атырған «Ғәрип ашық» спектаклине ғайыптан тайып кирип кетип, хижран азабында жылап атырған Шахсанем (М.Сапаева)ди жубататуғын күлкили көринис бәриңизге таныс. Бул эпизод автор тәрәпинен хәр тәрәплеме орынлы түрде қосылған, деп айта аламыз. Өйткени, талантлы дөретиўшилер Ө.Қосымбетов (Ғәрип) пенен М.Сапаева (Шахсәнем) кәмине келтирип атқарған бул спектакль халқымыздың жүрегинен терең орын алған сахна шығармасы болып қалды. Солай екен, зийрек тамашагөй Ғәрипти-Өмирбайсыз, ал Шахсәнемди - Мырзагүлсиз қабыл ете алмайды.

Деген менен, М.Сапаева көркем фильмде сәл болмаса өзиниң сүйикли ролин басқаға берип қоя жазлады. Сүўретке алыў топары усы эпизодты алыў пайытында М.Сапаеваның Кенимехте кәсиплес достының тойында болыуына байланыслы Шахсанемди басқа актрисаның атқарыуында сүўретке алмақшы болды. Буннан хабардар болған М.Нызанов Мырзагүлди съёмкаға алдырыў ушын хәммени, хәттеки, тараў басшыларын аяққа турғызды. Әхмийетлиси, М.Сапаева сол күни Кенимехтен ушып келди...

ШАМУРАТ АТА ЯМАҒА ҚАЛАЙ ҚУЛАДЫ?

Сүўретке алыў процесинде Шамурат Өтемуратов өзиниң наўқаслығын умытып кеткени менен ол дөретиўши жәмәәттің турақлы дыққат орайында болды. «Ғәрип ашық» ойналып атырғанда оны жәлладлар найзасы менен шегиндирип, оркестор ямасына қулатыуы керек еди. Деген менен, оның наўқаслығынан қәуөтерленген дөретиўши топар: «Шамурат аға, сизди ямаға қулатыуға көзимиз қыймай тур, сәл жерде бир жериңизге зақым келтирип алармыз», деп алжастырып оның кийимин «Өзбекфильм»нен келген бир сахна хызметкерине кийдирип, ямаға қулатады хәм сол сәтте кадр алынады. Дөретиўши топардың плёнканың зая болмағына қуғанғаны соншелли, оның «Ўай, жамбасым» деп бақырғанын хеш бири еситпейди.

ТАШКЕНТЛИ КИНОШЫЛАР «ТАНКА»НЫ ХАҚЫЙҚЫЙ ТАНКА ДЕП ОЙЛАДЫ ...

Ең қызықлы тәрәпи, М.Нызановтың биз унамлы хәм дурыс қабыл алған «Танка» көркем фильми улыўма басқаша мазмун-мәниске өзгерип, сүўретке алыў қарсаңында сценарийдиң бузыла жазлауына сәл қалды. Ўақыя төмендегише болған еди:

Көркемлик кеңес ағзаларында М.Нызановтың бурын киносценарий жазып көрмегенлигин есапқа алып, тәбийғый түрде оны тәжирийбели бир сценаристке оқытып көриў пикири туўылды. Ол авторға мақул түсийин түсти-дә, бирақ, соңынан не болды дең? Исми белгисиз «тәжирийбели» киносценаристтиң қолынан шыққан «Танка»ны автордың толық оқып шығыуға тақаты жетпеди. Себеби, онда «Танка» - хәқыйқый әскерий танка менен алмастырылған еди. Сценарийде әскерий округтен хәқыйқый танка жүрип келеди, ал жетпис жасар кексе Шамурат ата болса, мотоцикльде жүреді.

- Шамурат ағаны өлтирип аламыз-ғой, ақыры... Мен бул фильмге автор бола алмайман, - дейди М.Нызанов соңында ташкентли киношыларға наразы пишинде.

Соң белгили болғанындай, көркемлик кеңестің он бес ағзасы мақуллаған бул жаңа сценарийди фильм сёмкасының бас-қасында жүрген Д.Абдуллаевтың өзи де оқып көрмеген екен. Сценарийди оқып шыққан ол, оның мазмунының улыўма өзгерип кеткенин, М.Нызановтың наразылығының тийкарлы екенин аңлайды. Сондай-ақ, оны Көркемлик кеңеске де мойынлатады. Мине, М.Нызанов жазған «Танка» киносценарийи усылайынша өз мазмунын сақлап қалды.

Ч.ЕЛМУРАТОВ

Қарақалпақстан хабар агентлиги

Sa'ne: 23.02.2018 12:40, ma'rte ko'rip shi'g'i'ldi'